

بسمه تعالی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده زبانشناسی

گروه زبانشناسی همگانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته زبانشناسی همگانی

موضوع:

بررسی ساختمان صرفی اجزای کلام در گویش ترکی بهار (همدان)
و مقایسه آن با زبان ترکی آذری

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مصطفی عاصی

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر شقایق

نگارش:

محمد جعفر بنی اردلان

زمستان ۱۳۷۴

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار

نشانه‌های آوانویسی

■ فصل یک

- ۱ - تاریخ زبان ترکی ۱
- ۱-۱ - منشاء زبان ترکی ۱
- ۲-۱ - تقسیم‌بندی‌های مختلفی از زبانهای ترکی ۲
- ۳-۱ - مختصری درباره ترکان ایران ۸
- ۴-۱ - مروری بر تحقیقات انجام شده درباره زبان ترکی ۹
- ۵-۱ - مروری بر تحقیقات انجام شده در مورد واجهای زبان ترکی و تمایز آنها با واجهای گویش ترکی بهار ۱۱
- ۲ - ویژگیهای تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی بهار ۱۵
- ۱-۲ - ویژگیهای تاریخی ۱۵
- ۲-۲ - ویژگیهای طبیعی ۱۶
- ۱-۲-۲ - شبکه آبها ۱۶
- ۲-۲-۲ - جمعیت و زبان ۱۶
- ۳-۲-۲ - راهها ۱۷
- ۴-۲-۲ - کشاورزی و دامداری ۱۷
- ۵-۲-۲ - صنایع دستی ۱۷
- ۶-۲-۲ - موقعیت جغرافیایی ۱۷

■ فصل دو

- ۱ - توصیف دستگاه آوایی ۲۱

۲۱	۱-۱ - روش استخراج واجها
۲۱	۱-۱-۱ - جدول شماره (۱): کلیه آواهایی که به صورت همخوان در این گویش به گوش می‌رسند
۲۲	۱-۱-۱-۱ - توصیف آواهای جدول شماره (۱)
۲۳	۱-۱-۱-۱-۱ - همخوان [p]
۲۳	۱-۱-۱-۱-۲ - همخوان [b]
۲۴	۱-۱-۱-۱-۳ - همخوان [f]
۲۵	۱-۱-۱-۱-۴ - همخوان [v]
۲۵	۱-۱-۱-۱-۵ - همخوان [t]
۲۵	۱-۱-۱-۱-۶ - همخوان [d]
۲۶	۱-۱-۱-۱-۷ - همخوان [s]
۲۷	۱-۱-۱-۱-۸ - همخوان [z]
۲۷	۱-۱-۱-۱-۹ - همخوان [š]
۲۷	۱-۱-۱-۱-۱۰ - همخوان [y]
۲۸	۱-۱-۱-۱-۱۱ - همخوان [c]
۲۸	۱-۱-۱-۱-۱۲ - همخوان [ʒ]
۲۹	۱-۱-۱-۱-۱۳ - همخوان [č]
۲۹	۱-۱-۱-۱-۱۴ - همخوان [ʝ]
۲۹	۱-۱-۱-۱-۱۵ - همخوان [x]
۳۰	۱-۱-۱-۱-۱۶ - همخوان [G]
۳۰	۱-۱-۱-۱-۱۷ - همخوان [h]
۳۰	۱-۱-۱-۱-۱۸ - همخوان [ʔ]
۳۱	۱-۱-۱-۱-۱۹ - همخوان [m]

- ۳۲ همخوان [n] - ۲۰-۱-۱-۱-۱-۱
- ۳۲ همخوان [l] - ۲۱-۱-۱-۱-۱-۱
- ۳۲ همخوان [r] - ۲۲-۱-۱-۱-۱-۱
- ۳۳ ... - ۲-۱-۱-۱-۱ - تحلیل مختصری از همخوانهای جدول شماره (۱) و تعیین واجگونه‌ها
- ۳۷ - ۳-۱-۱-۱-۱ - جدول دستگاه همخوانهای مستقل که بصورت واج ظاهر می‌شوند
- ۳۹ واکه‌ها - ۴-۱-۱-۱-۱-۱
- ۳۹ جدول شماره (۳) واکه‌های ساده: - ۱-۴-۱-۱-۱-۱
- ۳۹ توصیف واکه‌های جدول شماره (۳) - ۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۳۹ واکه [i] - ۱-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۰ واکه [e] - ۲-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۰ واکه [ü] - ۳-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۱ واکه [ö] - ۴-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۲ واکه [æ] - ۵-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۲ واکه [a] - ۶-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۲ واکه [o] - ۷-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۳ واکه [u] - ۸-۲-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۴ واکه‌های مرکب - ۳-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۴ جدول شماره (۴) واکه‌های مرکب - ۱-۳-۴-۱-۱-۱-۱
- ۴۵ ساختمان هجا - ۵-۱-۱-۱-۱-۱
- ۴۶ تکیه - ۶-۱-۱-۱-۱-۱
- ۴۷ فرایندهای آوایی - ۷-۱-۱-۱-۱-۱
- ۴۸ خیشومی شدگی - ۱-۷-۱-۱-۱-۱
- ۴۸ همگونی - ۲-۷-۱-۱-۱-۱

۴۹	۱-۱-۱-۲-۱- همگونی پیشرو
۴۹	۱-۱-۱-۲-۲- همگونی پسرو
۴۹	۱-۱-۱-۳- ناهمگونی
۵۰	۱-۱-۱-۴- قلب
۵۰	۱-۱-۱-۵- افزایش
۵۱	۱-۱-۱-۶- حذف
۵۲	۱-۱-۱-۷- هماهنگی واکه‌ای

■ فصل سه

- مقدمه

.....	آذری	- بررسی ساختمان صرفی اجزای کلام در گویش ترکی بهار (همدان) و مقایسه آن با زبان ترکی
۵۵	۵۵ - ساختمان صرفی واژه در زبان ترکی
۵۶	۵۶ - ساختمان واژه در گویش ترکی بهار
۵۶	۵۶ - فرایندهای غالب برای واژه‌سازی در گویش ترکی بهار
۵۷	۵۷ - ساختمان ستاک
۵۷	۵۷ - انواع پسوند
۶۳	۳ - اسم
۶۳	۳-۱ - انواع اسم
۶۳	۳-۱-۱ - اسامی ساده
.....	۳-۱-۲-۱ - اسامی اشتقاقی که با الحاق پسوندهایی به پایان واژه‌ها اعم از (اسم، صفت، عدد و ضمیر) ساخته می‌شوند
۶۴	۳-۱-۲-۲ - اسامی اشتقاقی که با الحاق پسوندهایی به پایان ریشه‌های فعلی ساخته می‌شوند
۶۴	۶۴

۷۳ ۳-۱-۳ - اسامی مرکب
۷۶ ۲-۲-۱-۳ - اسامی اشتقاقی با پسوندهای تصریفی
۷۷ ۱-۲-۲-۱-۳ - پسوندهای جمع
۷۷ ۲-۲-۲-۱-۳ - پسوندهای مالکیت
۸۰ ۳-۲-۲-۱-۳ - حالات مختلف اسم
۸۱ ۱-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت فاعلی (nominative)
۸۱ ۲-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت مفعولی (رائی) (accusative)
۸۴ ۳-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت اضافه (genetive)
۸۶ ۴-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت مفعول به‌ای (dative)
۸۷ ۵-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت مفعول دری (locative)
۸۷ ۶-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت مفعول ازی (ablative)
۸۸ ۷-۳-۲-۲-۱-۳ - حالت مفعول بائی

■ فصل چهار

۹۱ ۴ - صفت
۹۱ ۱-۴ - انواع صفت
۹۱ ۱-۱-۴ - صفت ساده
۹۱ ۲-۱-۴ - صفت اشتقاقی
۹۱ ۱-۲-۱-۴ - پسوندهایی که از اسامی، صفات اشتقاقی می‌سازند
۹۱ ۲-۲-۱-۴ - پسوندهایی که از ریشه افعال، صفات اشتقاقی می‌سازند
۹۹ ۳-۲-۱-۴ - صفات درجه پذیر
۱۰۳ ۳-۱-۴ - صفات مرکب
۲-۴	انواع صفت با توجه به زمان - مکان، دوری و نزدیکی اشیاء، درگوش ترکمی بهار و مقایسه

- ۱۰۷ آنها با زبان ترکی آذری
- ۱۰۷ ۱-۲-۴ - صفات اشاره
- ۱۰۹ ۲-۲-۴ - صفات عددی
- ۱۰۹ ۱-۲-۲-۴ - صفات عددی اصلی
- ۱۰۹ ۲-۲-۲-۴ - صفات عددی ترتیبی
- ۱۰۹ ۳-۲-۲-۴ - صفات عددی کسری
- ۱۱۰ ۳-۲-۴ - صفات پرسشی
- ۱۱۲ ۴-۲-۴ - صفات نامعین

■ فصل پنج

- ۱۱۶ ۵- فعل
- ۱۱۶ ۱-۵ - انواع فعل
- ۱۱۶ ۱-۱-۵ - فعل ساده
- ۱۱۷ ۲-۱-۵ - فعل اشتقاقی
- ۱۱۷ ۱-۲-۱-۵ - افعال اشتقاقی که با الحاق پسوندهایی به پایان اسامی - صفات و عدد ساخته می‌شوند
- ۱۱۷ ۲-۲-۱-۵ - افعال اشتقاقی که با الحاق پسوندهایی به ریشه افعال ساخته می‌شوند
- ۱۲۱ ۵-۲-۲-۱-۵ - ساخت فعل متعدی
- ۱۲۵ ۳-۱-۵ - افعال مرکب
- ۱۲۷ ۳-۲-۱-۵ - زمانهای مختلف فعل
- ۱۲۷ ۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال : مشخصات پسوندهای فعلی زمان حال
- ۱۳۰ ۱-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال ساده (عادتی)
- ۱۳۱ ۲-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال استمراری
- ۱۳۲ ۳-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال کامل (پرداخته)

- ۱۳۴ ۴-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال شرطی
- ۱۳۵ ۵-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال التزامی
- ۱۳۵ ۶-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال کامل التزامی
- ۱۳۶ ۷-۱-۳-۲-۱-۵ - زمان حال قصدی
- ۱۳۷ ۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته : مشخصات پسوندهای فعلی زمان گذشته
- ۱۴۰ ۱-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته ساده
- ۱۴۱ ۲-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته عادتی
- ۱۴۲ ۴-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته کامل (پرداخته)
- ۱۴۳ ۵-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته قصدی
- ۱۴۵ ۶-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته شرطی
- ۱۴۶ ۷-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته التزامی (رجایی)
- ۱۴۷ ۸-۲-۳-۲-۱-۵ - زمان گذشته کامل التزامی
- ۱۴۸ ۴-۲-۱-۵ - وجوه افعال
- ۱۴۸ ۱-۴-۲-۱-۵ - وجه خبری (indicative)
- ۱۴۸ ۲-۴-۲-۱-۵ - وجه وجوبی (necessitative)
- ۱۵۳ ۳-۴-۲-۱-۵ - وجه تمنا (optative)
- ۱۵۳ ۴-۴-۲-۱-۵ - وجه شرطی (conditional)
- ۱۵۴ ۵-۴-۲-۱-۵ - وجه امری (imperative)
- ۱۵۴ ۶-۴-۲-۱-۵ - وجه استمرار
- ۱۵۵ ۷-۴-۲-۱-۵ - وجه آرزو
- ۱۵۶ ۸-۴-۲-۱-۵ - وجه مصدری
- ۱۵۸ ۵-۲-۱-۵ - نفی افعال
- ۱۵۹ ۶-۲-۱-۵ - سوال افعال

■ فصل شش

- ۶- قید ۱۶۱
- ۶-۱- انواع قید ۱۶۱
- ۶-۱-۱- قید ساده ۱۶۱
- ۶-۱-۲- قید اشتقاقی ۱۶۱
- ۶-۱-۲-۱- قیود اشتقاقی که در گویش ترکی بهار با الحاق پسوندهایی به پایان واژه‌ها اعم از (اسم، صفت و عدد) ساخته می‌شود و مقایسه آنها با زبان ترکی آذری ۱۶۱
- ۶-۱-۳- قیود مرکب ۱۶۶
- ۶-۲- انواع قید از نظر معنا ۱۷۰
- ۶-۲-۱- قید حرکت ۱۷۰
- ۶-۲-۲- قید زمان ۱۷۰
- ۶-۲-۳- قید مکان ۱۷۱
- ۶-۲-۴- قید کمیت ۱۷۱
- ۶-۲-۵- قید سبب و مقصد ۱۷۱

■ فصل هفت

- ۷- فهرست واژگان ۱۷۴
- ۷-۱- واژه‌هایی که در گویش ترکی بهار با همخوان انسدادی چاکنایی /?/ آغاز می‌شوند. ۱۷۴
- ۷-۲- واژه‌هایی که در گویش ترکی بهار با همخوانهای دیگر غیر از /?/ آغاز می‌شوند. ۱۸۳

■ منابع

پیشگفتار

از نظر زبان‌شناسی مطالعه و توصیف زبان‌ها و گویش‌های محلی مختلف دارای اهمیت فراوانی است. از این دیدگاه هیچ زبانی یا گویشی بر هیچ زبان و گویشی دیگر برتری ندارد. هر زبان یا گویشی می‌تواند با ابزار خاص خود مفهوم علمی، عاطفی، ادبی، اجتماعی و ارتباطی را بیان کند، با مطالعه زبان‌ها و گویش‌های مختلف می‌توان به کشف اصولی همگانی ساخت زبان نایل آمد. با شناسایی و بررسی گویش‌ها می‌توان واژه‌ها و ترکیبات منظمی را یافت که در هرچه غنی‌تر کردن زبان معیار و بازسازی زبان‌های قدیمی نقش عمده‌ای را ایفا می‌کنند.

موضوع این رساله بررسی ساختمان صرفی اجزای کلام در گویش ترکی بهار و مقایسه با زبان ترکی آذری است. با توجه به این که گویش ترکی بهار یکی از گویش‌های قدیمی ترکی است و از لحاظ صرفی همچون سایر زبان‌های ترکی، پیوندی می‌باشد، لذا دارای الگوهای ترکیبی بسیار منظم و ساختارهای روشن و ظریفی است که پرداختن به آنها و ارائه آن ویژگی‌ها در چهارچوب یک بررسی علمی از نظر مطالعات زبان‌شناختی بسیار سودمند خواهد بود.

اینجانب به این دلیل گویش ترکی بهار را به عنوان موضوع انتخاب کرده‌ام که گویشور این گویش می‌باشم، ولی در جمع‌آوری داده‌ها تنها به شَم زبانی خود اکتفا نکرده، بلکه گویشوران متعدد در سنین مختلف و با سطح تحصیلات مختلف را مورد استفاده قرار داده و سپس داده‌های جمع‌آوری شده را پس از آوانویسی و مقایسه آنها با زبان ترکی آذری (به عنوان یک زبان معیار) طبقه‌بندی نموده‌ام. با مراجعه به منابع مختلف درباره زبان ترکی آذری، متوجه تحقیق بر پایه الگوهای علمی زبان‌شناسی در گویش ترکی بهار شدم و تجربه این کار را در گروه زبان‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی فرا گرفتم، تا صلاحیتهای لازم را بدست آورم. در مباحث نظری از منابع موجود درباره زبان‌شناسی همگانی سود برده‌ام.

از آنجائیکه این تحقیق اولین کاری است که بر روی گویش ترکی بهار انجام می‌شود و تاکنون هیچ‌گونه کاری درباره این گویش صورت نگرفته است، لذا منابع مهمی که درباره گویش‌های ترکی آذری

وجود دارد به همراه برخی کتابها و مقالات عمومی زبانشناسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

بجای پاروقی‌ها منابع را در داخل متن آورده‌ام که شامل نام نویسنده، سال انتشار و شماره صفحه است و اطلاعات کاملتر را در بخش کتاب‌شناسی ذکر کرده‌ام. اینجانب تنها به یک کار توصیفی که در حیطه وظیفه‌ام بود پرداختم و به هیچ وجه مدعی نمی‌باشم که توصیف کاملی است، اما امیدوارم این تلاش سرآغازی برای پژوهشهای دیگر علمی در این‌باره باشد.

برای این کار تحقیقی هفت فصل پیش‌بینی شده است. در فصل یک درباره تاریخ زبان ترکی، منشاء زبان ترکی، تقسیم‌بندی‌هایی از زبان ترکی، مروری بر تحقیقات انجام شده درباره زبان ترکی، مختصری درباره ترکان ایران، تاریخچه‌ای از گویش ترکی بهار و اطلاعات جغرافیایی و فرهنگی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. در فصل دو، به توصیف دستگاه آوایی گویش ترکی بهار پرداخته‌ام، چرا که ورود به بررسی‌های علمی یک زبان یا گویش از طریق آواشناسی و سیستم آواها میسر است. چرا که آواهای نقشمند زبان یا گویش سنگ بنای هجاها هستند و واجها بر اساس قواعد و الگوهای خاص هر زبان کنار هم قرار می‌گیرند و هجاها را می‌سازند و هجاها نیز به نوبه خود سنگ‌بنای واژه‌ها هستند. در فصل‌های سه، چهار، پنج و شش به ترتیب به بررسی ساختمان اسم، صفت، فعل و قید به عنوان اجزای سازنده کلام در گویش ترکی بهار و مقایسه آنها با زبان ترکی آذری به عنوان (زبان معیار ترکی نسبت به این گویش) پرداخته شده است. الگوی منظمی که برای توصیف اجزای کلام در نظر گرفته شده است، تقسیم آنها به سه نوع ساده، اشتقاقی و مرکب می‌باشد. در این بررسی به معرفی پسوندها از پر بسامدترین تا کم بسامدترین آنها پرداخته شده است. در فصل هفت فهرست واژگان گویش ترکی بهار و مقایسه آنها با زبان ترکی آذری معرفی گردیده است. در پایان نیز منابع مهمی که در توصیف ساختمان اجزای کلام در این گویش از آنها استفاده شده، معرفی گردیده است.

نشانه‌های آوانویسی

فهرست نشانه‌های آوانویسی که در این تحقیق بکار رفته است:

۳- واکه‌های مرکب		۲- واکه‌ها		۱- همخوانها	
نشانه	معادل فارسی آوا	نشانه	معادل فارسی آوا	نشانه	معادل فارسی آوا
ou	ای	i	ای	p	پ
ey	او	u	او	b	ب
oy	آ	a	آ	d	د
ay	_____	æ	_____	t	ت
eü	_____	e	_____	c	ک
		o	_____	J	گی
		ü		?	ژ-ع
		ö		γ - G	ق
				c	چ
				j	ج
				m	م
				n	ن
				l	ل
				f	ف
				v	و
				s	س
				z	ز
				r	ر
				ʒ	ش
				z	ژ
				y	ی
				x	خ
				h	ح-ه

۴- سایر نشانه‌ها	
کاربرد	نشانه
واج نویسی	//
آوانویسی	[]
تبدیل	→
در محیط	/
مرز هجا	#
صفر-حذف	∅
همخوان	C
واکه	V
همگونی پیشرو	(→)
همگونی پسرو	(←)

فصل یک:

تاریخچه زبان ترکی :

« نگاهی اجمالی به تاریخ منشاء تحقیقات انجام شده و تقسیم‌بندی‌های از زبان ترکی و ویژگی‌های تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی گویش ترکی بهار »

۱ - تاریخ زبان ترکی

۱-۱ - منشاء زبان ترکی

انسانها از نخستین روز پیدایش اجتماعات، نیاز به تفهیم و تفاهم و بیان ما فی الضمیر خویش به همدیگر را احساس نموده‌اند. این نیاز باعث پیدایش زبان بتدریج و در طول هزاران سال، در اجتماعات بشری گردیده و وسیله تفهیم و تفاهم بین افراد جامعه‌های بشری شده است. مردم در پرتو زبان، افکار همدیگر را می‌فهمند، کارهای شخصی و اجتماعی خود را هماهنگ می‌کنند و با آگاهی از اندیشه‌های یکدیگر نیروی خود را در جهت استحکام روابط اجتماعی و پیشبرد آن به کار می‌اندازند (زهتابی ۱۳۷۰: ۱۳). هیئت (۱۳۶۵) کلمه ترکی یا ترک (تورک) را از فعل «توره‌مک» به معنی تولیدمثل معرفی می‌کند که به معنی قوت نیز آمده است. وی در ادامه به تشکیل اولین دولت ترک در قرن ششم میلادی (۵۵۲) در سرزمین مغولستان کنونی که از طرف گوک تورکها تشکیل شده، اشاره می‌کند و معتقد است که انقراض این دولت در قرن هشتم میلادی به دست ترکان اویغوز انجام گرفته است. وی همچنین معتقد است که کلمه آلتائی به معنی آلتین داغلاری یا (کوههای طلائی) است. زبانهای آلتائی عبارتند از ترکی، مغولی و تونقوز. قدیمترین آثار زبان آلتائی در تونقوز موجود است. وی به نقل از منگس (Menges) معتقد است که زبانهای آلتائی بعلت قرابت با زبانهای اورالی از طرفی با زبانهای هند و اروپایی و از طرف دیگر با زبانهای آسیایی قدیم (پالتو - سیبرین) ارتباط دارد. (هیئت ۱۳۶۵: ۱۵ و ۱۶)

هیئت (۱۳۶۵) به نقل از جعفر اوغلو (۱۹۷۰) زبان ترکی را از لحاظ نسبی و تباری جزو زبانهای اورال - آلتائی، و یا به بیان صحیح‌تر، از گروه زبانهای آلتائی می‌داند. زبان‌های اورال - آلتائیک به مجموعه زبانهایی گفته می‌شود که مردمان متکلم به آنها، از منظره بین کوههای اورال و آلتای (در شمال ترکستان) برخاسته و هرگروه در زمانهای مختلف به نقاط مختلف مهاجرت کرده‌اند. این گروه زبانها شامل زبانهای فنلاند،

مجارستان (اورالیک) و زبانهای ترکی، مغولی، منچو و تونقوز (زبانهای آلتائیک) است (هیئت ۱۳۶۵: ۱۸)

۱ - ۲ - تقسیم‌بندیهای مختلفی از زبانهای ترکی:

بطور کلی ترک شناسان تقسیم‌بندیهای مختلفی از زبان‌های ترکی کرده‌اند که در این بخش به ذکر چند نمونه از آنها پرداخته می‌شود.

هیئت (۱۳۶۵) به نقل از استرالنبرگ (Stralenberg) در اوایل قرن ۱۸ زبانهای ترکی را به گروههای زیر تقسیم‌بندی می‌کند (هیئت ۱۳۶۶: ۱۸) (کومری ۱۹۹۰: ۲۲۸ - ۲۲۷)

۱ - فین - اوغور (Finne - Ugrian) شامل زبانهای فنلاند، مجارستان و چند زبان دیگر.

۲ - تورک - تانار (شامل زبانهای ترکی، یاقوتی (Yakut) و زبان چوواش (Chuvash)).

۳ - ساموید (Samoyed).

۴ - مغولی (Mongolian) - منچوئی (Manchu).

۵ - تونقوز (Tungus).

۶ - زبان مردم بین دریای سیاه و بحر خزر.

محمود کاشفری نام بیست و دو قوم را که همه از یک تبار و ریشه‌اند، ذکر کرده و بنابر موقعیت

جغرافیایی، اقوام ترک را به شرح زیر تقسیم و توصیف کرده است (هیئت ۱۳۶۶: ۵۶)

۱ - پچه‌نک‌ها که نزدیکترین قوم به کشور بیزانس هستند.

۲ - قیچاق (Kipchak)، اوغوز (Oghuz)، یمک، باسقیرت، باسمیل، قای، یاباقو، تانار و قیرقیز

(قیرقیزها نزدیک کشور چین هستند).

۳ - چیگیل، توخشی، یاغما، چاروک، چرمول، اوغوز، تانقوت و ختای که از شمال به جنوب کشیده

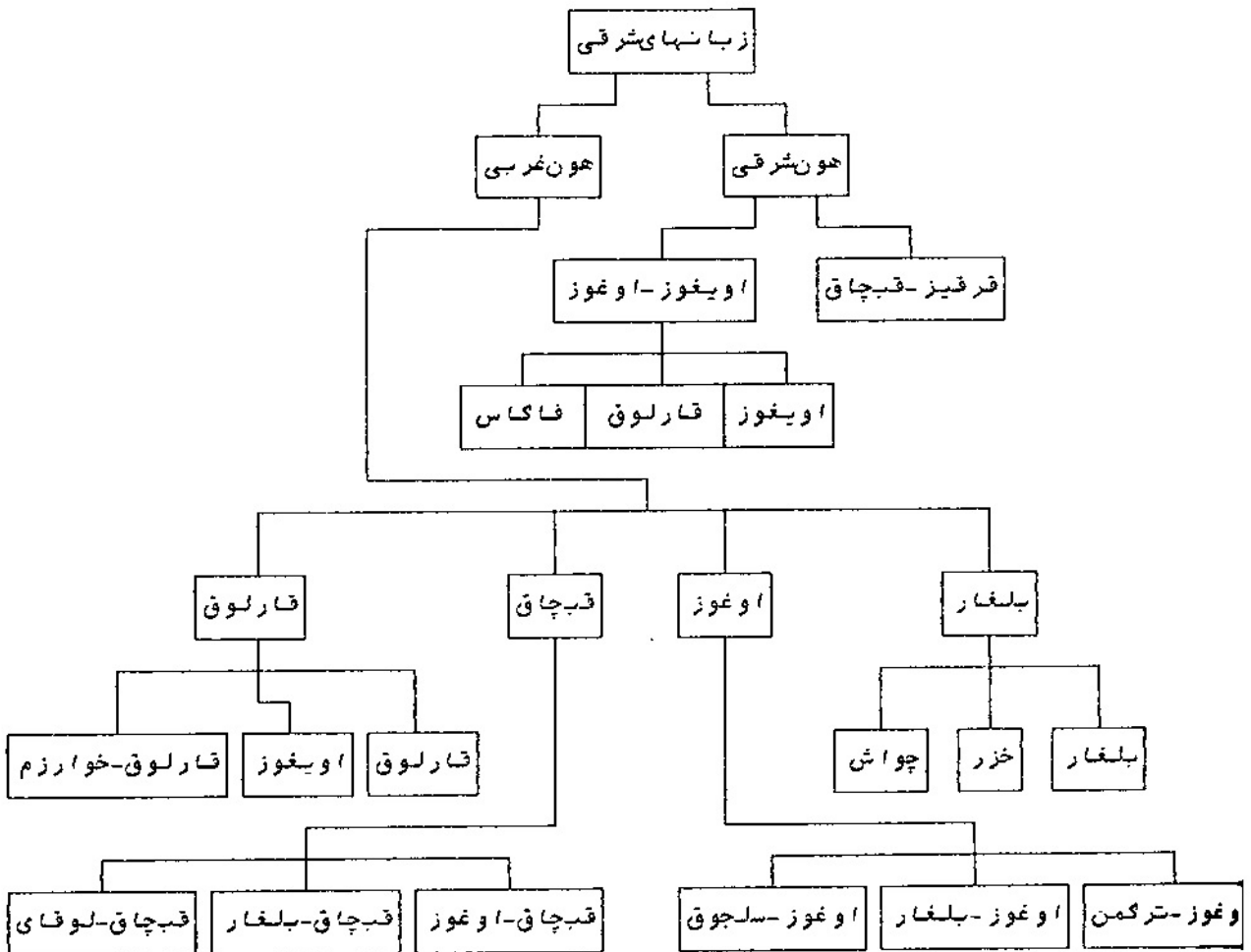
شده‌اند.

۴ - تاوچاچ‌ها که در جنوب چین قرار گرفته‌اند.

هیئت (۱۳۶۶) به نقل از باسکا کوف، این زبانها را ابتدا به دو گروه شرقی و غربی تقسیم می‌کند و سپس

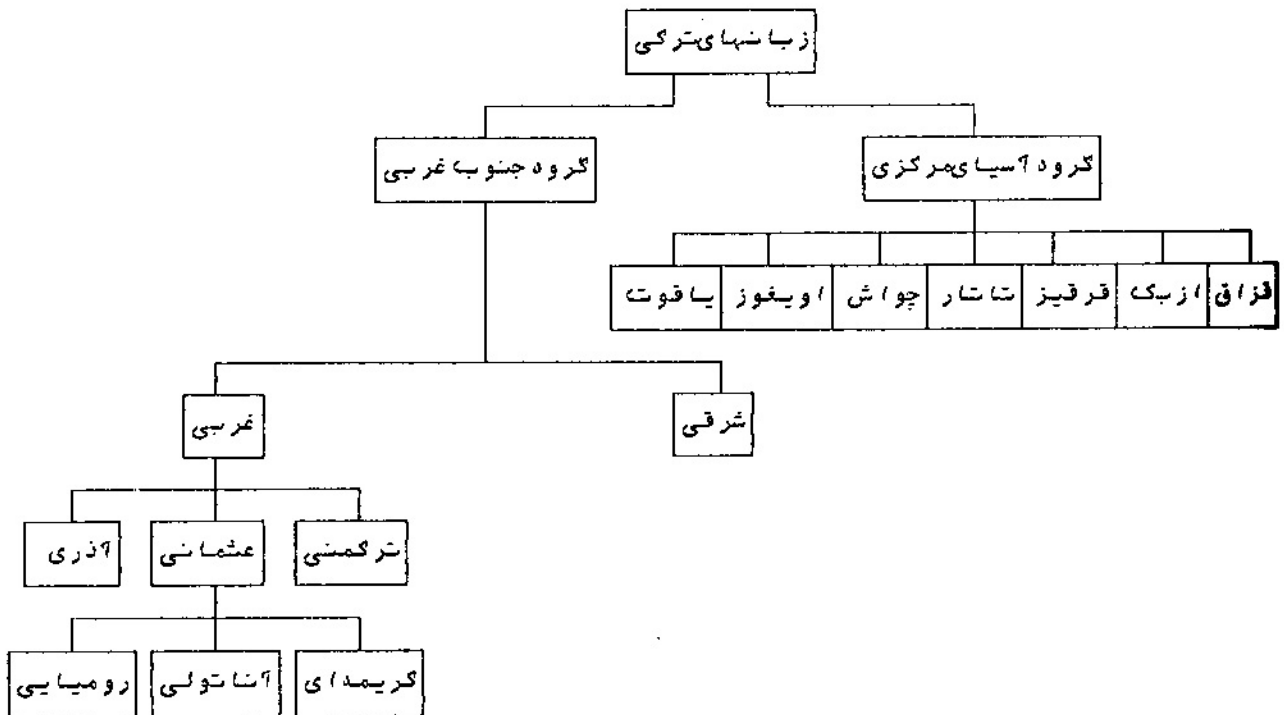
هر گروه را با نامهای قبایل ترکان به دسته‌های فرعی تقسیم می‌کند. این تقسیم‌بندی در نمودار درختی

آورده می‌شود. (غفاری ۱۳۷۳ به نقل از هیئت ۱۳۶۶: ۲۲)

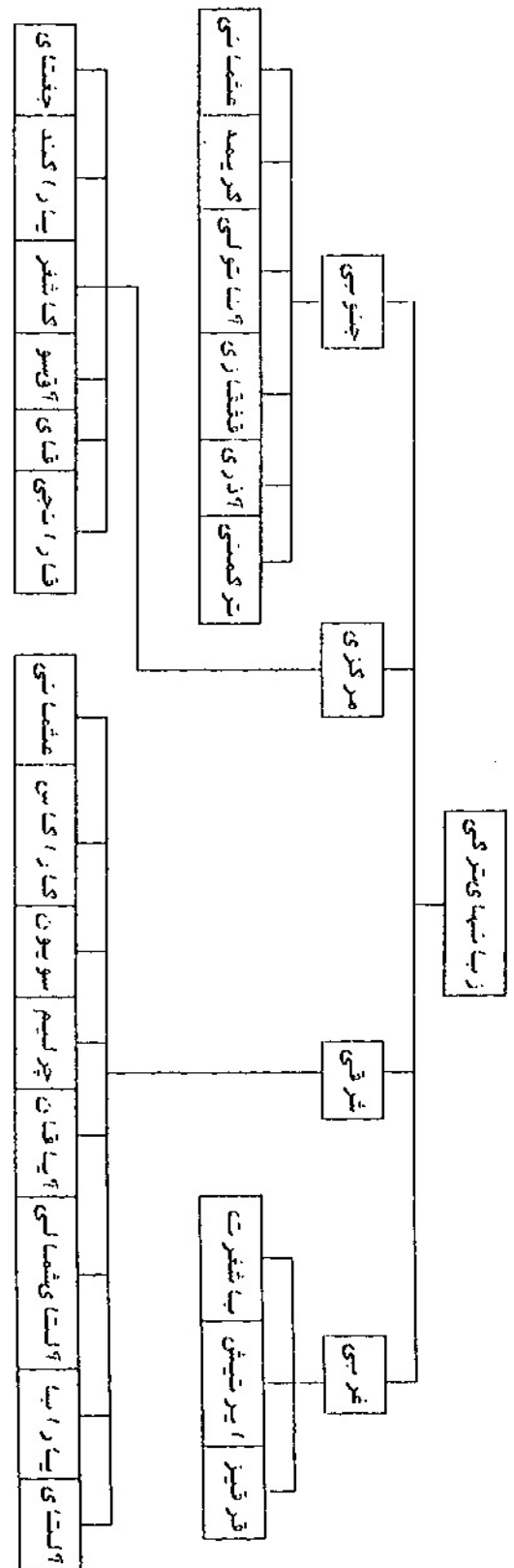
قربان دوری نژاد (۱۳۷۳) نمودار زیر را از مقاله کورنفیلت که در مجموعه زبانهای عمده دنیا چاپ

شده است به صورت زیر طبقه بندی می کند (قربان دوری نژاد ۱۳۷۳، پایان نامه کارشناسی ارشد: ۳۰)

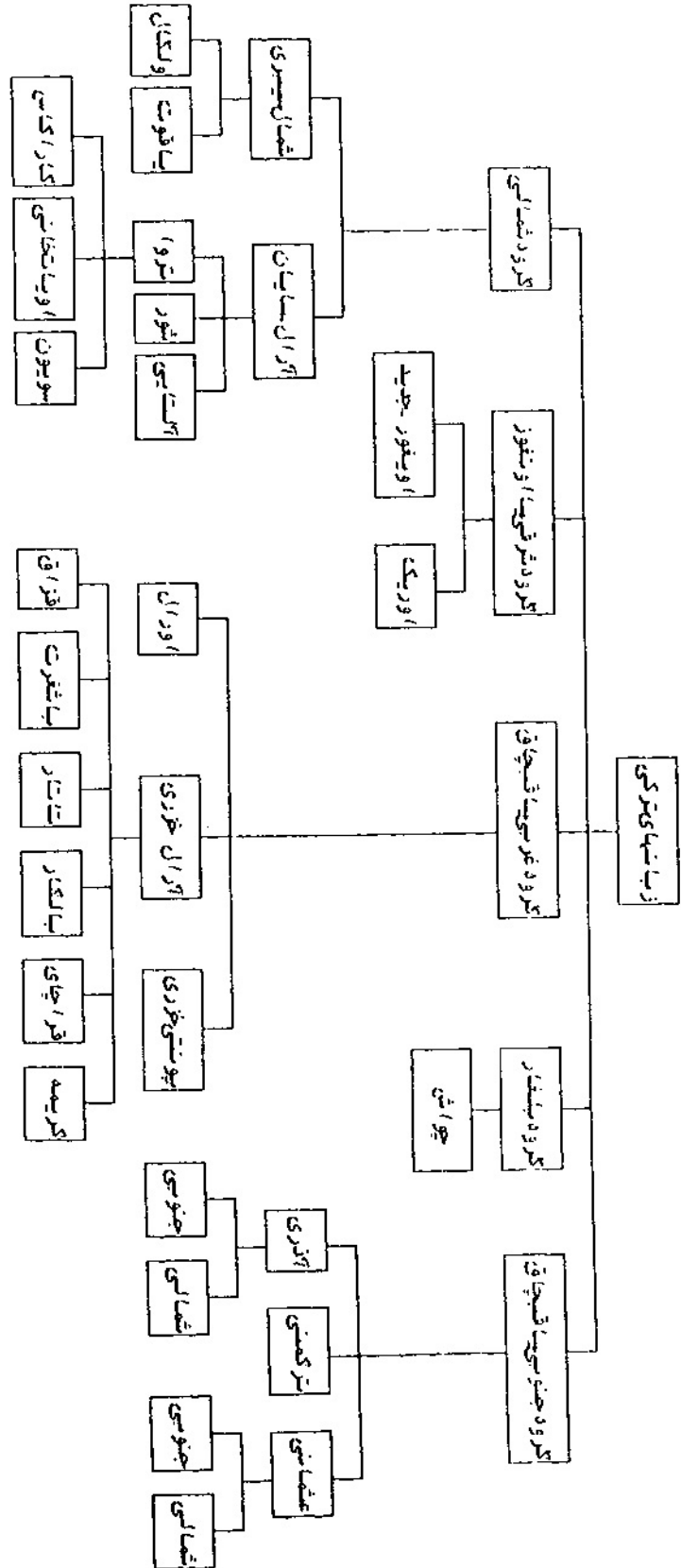
وزین پور تقسیم‌بندی را از رادلف (۱۸۸۲) نقل کرده که در نمودار درختی زیر آورده می‌شود. (غناری

۱۳۷۳، پایان‌نامه کارشناسی ارشد: ۱۲) (به نقل از وزین پور پایان‌نامه دکتری: ۵۲ - ۴۵)

حسابگر به نقل از وزین پوره، تقسیم‌بندی یوهانس بنزیک (۱۹۵۹) را از زبانهای ترکی به شرح زیر بیان

کرده است (حسابگر ۱۳۷۱، پایان‌نامه کارشناسی ارشد: ۱۱)

غفاری (۱۳۷۳) به نقل از هیئت (۱۳۶۶) و او به نقل از (پناهیان ۱۳۵۱: ۹۸) نزدیک به یک سوم از جمعیت کشور ایران را ترک زبان می‌داند. وی با در نظر گرفتن تقسیم‌بندیهای مختلف نمودار زیر را ترسیم می‌کند.

(غفاری ۱۳۷۳، پایان‌نامه کارشناسی ارشد: ۱۶)

